

СРБИЈА И БРИКС: ФОРМАЛИЗАЦИЈА ОДНОСА И МОГУЋНОСТИ ДАЉЕ САРАДЊЕ²

Сажетак: Октобра 2024. године практично је започета формализација односа Србије са БРИКС-ом. Иако је Србија дубоко интегрисана у структуре колективног Запада, што се одражава на њену унутрашњу политику, формализација односа са БРИКС-ом има специфичну тежину због даљег спољнополитичког позиционирања. Наиме, своју неутралност Србија темељи не на унутрашњој, него на спољној политици и у том контексту БРИКС представља пожељног партнера. Циљ истраживања је да се испитају разлози за приближавање Србије БРИКС-у, као и могућности даље сарадње. Истраживање се темељи на теорији реализма (доказивање употребе принципа самопомоћи), а методолошки оквир на методама анализе дискурса, студије случаја и синтезе.

Кључне речи: БРИКС, спољна политика Србије, колективни Запад, међународни поредак, равнотежа снага

УВОД: СРБИЈА И БРИКС

Од октобра 2024. године Република Србија *de facto* започела је процес формализације својих релација са БРИКС-ом. Званична делегација, предвођена потпредседником Владе Србије (делегацију су сачињавали још три министра – одбране, привреде и без портфеља) учествовала је на позив организатора XVI самита у Казању на дискусионом форуму „БРИКС плус“ (BRICS Plus/Outreach plenary session). Поред представника Србије, форуму су уз лидере девет држава чланица БРИКС-а присуствовали и званичници 27 држава, председник Републике Српске и генерални секретар

¹ dusan@diplomacy.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-3064-2111>

² Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2025. године“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2025. године.

УН. На челу чак 18 делегација били су или председници или премијери (осам држава представљали су шефови дипломатија, једну министар економије, а Монголију – шеф председничке администрације). Председник Србије није се одазвао позиву да лично учествује на скупу, но по дипломатском рангу представљања испод српске делегације било је десет других делегација. Специфичност овог самита огледа се у томе што је одржан у јеку оружаног конфликта у Украјини и последично – у тренутку најжешћег хибридног сукоба Русије са колективним Западом, а скупом је председавао Владимир Путин, против којег је Међународни кривични суд издао налог за хапшење по оптужници за ратне злочине. Антонио Гутереш, генерални секретар УН, суочио се са бројним критикама због тога што је учествовао на овом скупу (Motyl, 2024; Petrenko, 2024). Одазивање позиву Владимира Путина за председника Србије очигледно је представљало превелики ризик, није желео да се излаже сличним критикама, па је свој неодлазак у Казањ оправдао другим обавезама. Са једне стране, имајући у виду положај Србије, оваква опрезност делује разумљиво. Са друге стране – таква одлука не мора имати већи значај.

Изузимајући по свему специфичне примере Русије (која је оснивач БРИКС-а), Белорусије (која ствара савезну државу са Русијом) и Турске (која себе доживљава као велику силу, граничи се са чланицом БРИКС-а и коју у Европи ипак не доживљавају сви као европску државу), Србија је једина, у пуном смислу речи (посматрајући са политичког, географског, културолошког, историјског или било ког другог становишта), *евројска земља* која је формализовала своје релације са БРИКС-ом. Годину дана пре самита у Казању, Иван Тимофејев (Иван Николаевич Тимофеев), генерални директор Руског савета за спољне послове (Российский совет по международным делам) нагласио је да постоји „очигледна опција прикључења Србије“ БРИКС-у (Kosheshkina, 2023). Истовремено, у два истраживања јавног мњења, спроведена у Србији током 2023. године, детектована је висока подршка грађана учлањењу у БРИКС. Истраживање које је током јуна наведене године спроводила невладина организација Нови трећи пут показује како, „уколико би морали да бирају између уласка у савез БРИКС (Бразил, Русија, Индија, Кина, Јужна Африка) или у ЕУ, у Србији би за БРИКС гласало 42,2 одсто грађана, док би за ЕУ било 35 одсто“ (Petrović, 2023). Нова српска политичка мисао (НСПМ) је три месеца касније дошла до готово истоветних налаза: „чак 41,2 одсто испитаника подржава успостављање најчвршћих веза са Русијом, Кином и земљама БРИКС-а. ‘Више да, него не’ по овом питању рекло је 26,9 одсто испитаника, ‘више не, него да’ одговорило је 11,7 одсто испитаних грађана, док је негативан став по овом питању исказао 6,7 одсто испитаника“ (NSPM, 2023). Дакле, док је организатор самита размишљао о могућностима упућивања позива Србији, подршка БРИКС-у међу становништвом Србије порасла је до респектабилног нивоа. Формализација односа логична је последица ова два процеса.

Циљ истраживања је да се утврде узроци ових феномена, као и да се сагледају реални домети сарадње Србије са БРИКС-ом. Треба имати у виду чињеницу да је Србија чврсто на путу „евроинтеграција“ и конструисања стратешких веза са свим западним актерима, међународним организацијама и корпорацијама. Хипотеза која се доказује проистиче из теоријског оквира заснованог на елементарним постулатима реализма (државе су кључни актери, а принципом самопомоћи покушавају да

осигурају своје место у анархичном међународном окружењу) и гласи: формализација односа Србије и БРИКС-а представља примену принципа самопомоћи у неповољном регионалном окружењу. На такав начин Србија поправља сопствени спољнополитички положај (остварује директну комуникацију са великим и регионалним силама, актерима који успостављају равнотежу снага према САД и земљама колективног Запада) и релативизује непријатне притиске којима је изложена управо од стране кључних институција колективног Запада. Такође, на такав начин, ширењем сарадње (и потенцијалним чланством једне европске државе у овој иницијативи) и чланице БРИКС-а желе да поправе сопствени имиџ у свету. Србија је држава са скромним капацитетима (војним, економским, политичким, популационим, ресурсним), те је отворено питање колико она може допринети глобалним иницијативама БРИКС-а? Међутим, пошто БРИКС тежи „универсализму“, дефинисању правила и принципа који ће бити прихваћени у целом свету, за то им је у политичком (или симболичком) смислу добро да у свом саставу имају и једну (у пуном смислу речи) европску државу. Истраживање је спровођено методама анализе дискурса, конкретне студије случаја и синтезе. Временски оквир истраживања односи се на период од друге деценије 21. века до 2025. године. Научна оправданост истраживања огледа се у доказивању теоријских постулата који су били занемаривани пуних четврт века (реалистичка школа сагледавања међународних односа), као и сагледавању примене принципа самопомоћи из једног оригиналног угла: како слабији актер (Србија) покушава да користи спољну политику зарад релативизације притиска далеко моћнијег актера (ЕУ) за ког је уговорно (правно-формално) везан. Друштвена оправданост истраживања огледа се у могућности коришћења добијених резултата од стране званичних институција у поступку креирања спољнополитичког наступа (утврђивању стратешких докумената или предузимању одређених тактичких корака којима се имплементирају државне стратегије).

ПРОМЕНЕ У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА: УЛОГА БРИКС-А

Настанак и развој мултилатералне конфигурације БРИКС представља одличну илустрацију брзине и дубине промена у међународним односима на почетку 21. века. За мање од две деценије, од неформалне групе представника четири државе (Бразил, Русија, Индија и Кина) који су се састајали на маргинама заседања Генералне скупштине УН, БРИКС је постао кључна платформа за успостављање равнотеже снага у светској политици (Malyhev, 2024; Kaura, 2024). Зато се „од самог почетка БРИКС гради као пре свега политичка платформа. Можда су намере његових оснивача у старту и биле другачије, али међународне околности и промене у безбедносном окружењу утицале су на овакав расплет. У таквом расплету ‘економско-финансијски инструменти’ послужили су као средство за досезање приоритетног политичког задатка“ (Proroković, 2024c, str. 52).

Насупрот америчкој хегемонији, која је на прелазу између два века (између НАТО агресије Југославије и окупације Ирака од стране „коалиције вољних“) постојала све веће оптерећење за незападне актере (регионалне и потенцијалне велике

силе, које суочене са америчким интересима нису могле да у потпуности задовоље сопствене потребе), на (гео)политичком хоризонту појављивала се алтернатива, оличена у необичној коалицији. Џим О'Нил из инвестиционе банке Голдман Сакс (Goldman Sachs), који је и сковао акроним БРИК још 2001. године (током описивања улоге и значаја „растућих економија“ у 21. веку), констатовао је како су те земље по свему разнородне, па донекле и међусобно супротстављене јер „немају исте интересе. Богатство по глави становника се разликује, политике су веома различите, филозофије се разликују и њихове природне компаративне предности су другачије“ (Forsythe et al., 2011). Међутим, све ове разлике нису спречиле БРИКС да протоком времена постане све „атрактивнији“. Ако се још и могло говорити како је тесна сарадња Русије, Кине и Индије повезана са конкретним регионалним интересима и на пример – осигуравањем безбедности у Азији (Централној Азији, Јужној Азији, Азијско-пацифичком ареалу), онда се прикључивање Бразила није могло „упаковати“ у такво образложење. БРИКС није настао (само) због решавања регионалних питања и ширења међусобних односа (економских, политичких), него најпре због глобалних аспирација четири државе које су желеле да ограниче амерички (западни) утицај и детерминишу нова универзална правила у међународним односима. Зато су разлике, које помиње О'Нил, мање важне приликом дефинисања стратешких опредељења.

Економске и демографске промене које се одигравају од прве деценије 21. века узрокују и политичке промене, па се БРИКС појављује као платформа унутар које се артикулишу нове политике. Најпре, те нове политике исказане су закључцима првог самита из 2009. године, у којима се наводи да захтев да четири државе буду „снажније заступљене у међународним финансијским институцијама, а да се шефови и виши руководиоци тих институција постављају према заслугама кроз отворен и транспарентан процес“ (BRICS, 2009). „Под међународним финансијским институцијама очигледно се алудира на бретон-вудске институције, Међународни монетарни фонд (ММФ) и Светску банку (СБ), али и Светску трговинску организацију (СТО). Такође, захтевају се хитне реформе система ОУН како би се осигурала већа улога Индије и Бразила“ (Proroković, 2024c, str. 43). Практично, од свог настанка, БРИКС жели „већи удео“ у пословима глобалног управљања. Прикључењем Јужноафричке Републике 2010. године, а затим и дуги и сложени разговори са новим чланицама, који ће се коначно завршити 2023. године када је позив упућен Етиопији, УАЕ, Ирану, Египту, Саудијској Арабији и Аргентини (последње две позване државе нису реаговале брзо и приступиле овој организацији у року од годину дана) – доказује се изнета тврдња. БРИКС се шири, не само по „дубини“, дефинисањем нових начела сарадње (Споразум о контингентним резервама, оснивање Нове развојне банке, договор о међусобној трговини у домаћим валутама, иницијативе усмерене ка дедоларизацији глобалне економије итд.), него и по „ширини“ повећавањем броја чланица и партнера. Путин је практично позвао на сарадњу све државе које су незадовољне постојећим поретком: „Све наше земље деле сличне тежње, вредности и визију новог демократског светског поретка који одражава културну и цивилизацијску разноликост. Уверени смо да такав систем треба да буде вођен универзалним принципима поштовања легитимних интереса и сувереног избора нација, поштовања међународног права и духа узајамно корисне, поштене сарадње“ (Putin, 2024).

Сасвим логично, из ових разлога у српској јавности се јавља подршка формализацији сарадње са БРИКС-ом. Јер, Србија је у дугом временском континуитету, још од распада комунистичке Југославије, имала изражене проблеме и неспоразуме у односима са колективним Западом. Перцепција како се појављује алтернатива у међународним односима који се убрзано мењају сигурно је утицала на одлуку да делегација Србије званично учествује на скупу у Казању.

СРБИЈА У ЗАПАДНОМ ПОРЕТКУ

Учешће делегације Србије на скупу у Русији изазвало је бурне реакције појединих западних политичара. Немачки парламентарцац Михаел Рот оштро је реаговао: „Пријатељство са ратним злочинцима плус демонтажа демократије може довести до Кремља, али дефинитивно не до ЕУ. Портпарол Европске комисије Петер Стано дипломатски и одмереније констатује како одржавање веза Београда и Москве за време сукоба у Украјини није у складу са вредностима ЕУ и процесом придруживања Европској унији. Истовремено, бивши амерички амбасадор при НАТО и специјални изасланик за Украјину (у периоду 2017–2019) Курт Волкер недипломатски и крајње оштро наводи како уз ослањање на Москву и играње на ‘карту српске мањине у другим балканским државама’ Београд жели направити ‘Русију на Балкану’“ (Proroković, 2024b).

Ипак, насупротив бурним реакцијама појединаца, неких формалних одлука које би представљале наговештаје драматичног погоршавања односа између Србије и западних актера (ЕУ, НАТО, САД) – једноставно није било. Србија је дубоко интегрисана у схему колективног Запада и то се не тиче само „евроинтеграција“, процеса придруживања ЕУ који траје пуне две деценије без назнака да ће се (ускоро) завршити, него и билатералних односа са појединим западним државама. „Стратешко питање број један у Србији јесу евроинтеграције, јер оне опредељују основни курс спољне, економске, безбедносне, културне и сваке друге политике наше земље. То се може утврдити не само увидом у било који политички стратешки документ Републике Србије него и погледом на наше законодавство. Наиме, наш правни систем се од 2009. године усклађује са правним системом ЕУ, а Споразум о стабилизацији и придруживању има у Србији статус својеврсног надустава“ (Čvorović, 2025).

Током 2024. године, у месецима непосредно пре одржавања Самита БРИКС-а, српске власти потписале су стратешке споразуме са Немачком, Француском и САД. Јула 2024. године у Београду је потписан Меморандум о разумевању између ЕУ и Србије о стратешком партнерству о одрживим сировинама, ланцима производње батерија и електричним возилима, којем је поред представника Европске комисије (комесар Марош Шефчович) присуствовао и немачки канцелар Олаф Шолц (Cvetković, 2024). Потпуно транспарентно и без икаквих двосмислености, објашњено је како руда литијума из Србије треба немачкој аутомобилској индустрији за производњу електричних возила у будућности (Stojanović, 2024). Крајем августа уследила је посета председника Француске Емануела Макрона Београду, током које је договорена куповина 12 француских авиона Рафал за Војску Србије, вредна 2,7 милијарди евра. Иако најупечатљивији, овај посао није и једини који је договорен. Потписано је још 11 билатералних докумената који се тичу енергетике, зелене агенде, прехранбене

безбедности, критичних сировина и научне сарадње. Међу њима је и Писмо о ангажовању за процену потенцијала за развој цивилног нуклеарног програма у Србији. Као и у случају набавке нових војних авиона, ово је најави могућег великог заокрета, пошто је током посете Владимира Путина Београду 2019. године потписан Меморандум о разумевању са руским Росатомом. Иначе, претходних година француски инвеститори већ су преузели управљање аеродромом у Београду и почели су изградњу метроа у главном граду Србије. Напоследку, у септембру је шеф српске дипломатије Марко Ђурић потписао са САД Споразум о стратешком партнерству у области енергетике, којим би требало да се повећа обим америчких инвестиција у енергетску транзицију у Србији, али и удео америчких енергената на српском тржишту (Velebit, 2024). У контексту развоја односа са колективним Западом, српске власти (на чијем челу је фактички од 2014. године Александар Вучић, најпре као премијер а потом и као председник Србије) су показале опредељење да се стратешки везују за европске и америчке корпорације (као инвеститоре или кредиторе). Наравно, овакав дискурс објашњавао се економским разлозима, односно осигуравањем континуалног раста српског бруто друштвеног производа. Међутим, овакав дискурс има још две политичке димензије – унутрашњу и спољну. На унутрашњем плану утицај западних актера, било да је реч о корпорацијама или званичним владама – растао је темпом којим су расле инвестиције или задуживања Републике Србије код западних корпорација и банака. На спољном плану, Србија је услед тога морала да прати колективни Запад чак и у ситуацијама када за то није имала ама баш никаквог интереса (гласања у Генералној скупштини УН против Русије, увођење бесмислених санкција Белорусији, учествовање на такозваној Кримској платформи итд.). На оваквом дискурсу српске власти истрајавале су чак и у тренуцима када су претиле озбиљне дестабилизације – друштвене и/или политичке у земљи. Септембра 2022. године је тако, зарад доказивања привржености „западним вредностима“ (заправо неолибералним вредностима које врло агресивно промовише ЕУ), у Београду организован „Европрајд“, манифестација континенталног значаја за промоцију родне равноправности, која је завршена скандалом. „После вишенедељних протеста стотина хиљада грађана та манифестација је отказана, да би на најављени дан одржавања након посете америчког амбасадора Кристофера Хила Александру Вучићу ипак била некако одржана. Стотињак ЛГБТ активиста из Европе и представника дипломатског кора из Београда, прошетали су кратко парком Ташмајдан, док их је обезбеђивало више хиљада полицајаца. Није било класичног Европрајда, али је напоследку манифестација реализована“ (Proroković, 2024a). Још је упечатљивији пример везан за експлоатацију литијума. Студија компаније Рио Тинто на ту тему проглашена је службеном тајном, док огроман број научника тврди да последице по животну средину могу бити катастрофалне (у вези с тим огласила се и Српска академија наука и уметности организујући велику научну конференцију, што је узбунило јавност) (Stuehlen & Anderl, 2024, str. 243–262). Према истраживању јавног мњења вршеном почетком септембра 2024. године скоро 60% грађана Србије је против отварања рудника, док је за отварање њих 25% (остали су неопредељени). Врло интересантан је поглед испитаника на то ко ће имати највећу корист од евентуалног отварања рудника: само 21,7% испитаника рекло је да су то „грађани Србије“, док укупно скоро три четвртине сматра да ће највећу корист имати

Рио Тинто (23,8%), Немачка (21,8%) и „садашња власт“ (18,5%). Најзад, и када је у питању увек помало осетљива тема протеста, чак 56,22% грађана сматра да су протести против Рио Тинта оправдани, док 32,2% сматра да нису (NSPM, 2024). Ипак, српска власт настављала је са овим послом, ризикујући потпуну дестабилизацију (до дестабилизације ће и доћи почетком масовних студентских и грађанских протеста у новембру 2024. године, мада повод за њихово избијање није био литијум, већ други случај са смртним исходом).

Србија је, дакле, толико дубоко интегрисана у схеме колективног Запада да се западним политичким и корпоративним интересима претпоставља и друштвено-политичка стабилност у земљи. Због тога, осим делимично на политичком (симболичком) нивоу, драматично погоршавање односа са Србијом након Самита у Казању, које су западни актери најавили, није се ни могло догодити. Са становишта ЕУ, НАТО и САД – Србија је део западног поретка, дубоко интегрисана и, фактички, нема алтернативу.

СПОЉНА ПОЛИТИКА СРБИЈЕ И ОДРЖАВАЊЕ НЕУТРАЛНОСТИ

Из угла методологије, овакав став може бити и погрешан, јер то што је Србија „дубоко интегрисана“ у западни поредак не значи аутоматски и да је „потпуно интегрисана“. Специфичност места и улоге Србије у међународним односима јесте у томе што се неутралност гради спољнополитичким позиционирањем. Са унутрашњег становишта посматрано, Србија је „неолиберални рај“ за корпорације и утицај екстерних актера (западних држава, невладиних организација и међународних организација) на (државни) институционални апарат екстремно је растао током друге и треће деценије 21. века. Унутар Србије одигравала се прогресивна десуверенизација. Међутим, са становишта незападних актера – Србија је остала једна од ретких европских држава са сопственом спољном политиком. На овакву перцепцију у великој мери утицала је одлука да се не уведе санкције Русији после 2022. године, али овај дискурс у спољној политици има нешто дужу историју.

Још у периоду 2006–2008. године, када је премијер био Војислав Коштуница, дефинисана је такозвана политика равнотеже утицаја. Србија је диверзификовала своју спољну политику и покушавала да уравнотежи утицај екстерних актера на њену политику (Koštunica, 2011). Тако се избегавала претерана зависност од САД и ЕУ (свесно или несвесно, већина источноевропских држава је током процеса евроинтеграција постала готово у потпуности зависна од САД и ЕУ). Овакав приступ се пре свега огледао у односима са Русијом, што је запечаћено уласком Гаспрома у Нафтну индустрију Србије и договором о изградњи гасовода Јужни ток. Убрзо, рефлектовало се и на односе са Кином (улазак кинеских инвеститора у рударско-металуршки комплекс Србије) (Jović & Marjanović, 2024).

То је био темељ за утврђивање мултивекторског приступа који је озваничен за мандата председника Бориса Тадића уз проглашавање „четири стуба спољне политике“: Вашингтона, Брисела, Москве и Пекинга (Gajić & Janaković, 2012). Александар Вучић наставио је такву политику, покушавао је да задржи висок ниво односа са Русијом и Кином (такође, успео је да побољша односе са Турском, УАЕ, Саудијском Арабијом,

у одређеној мери и са Ираном, а било је и покушаја да се оснажи комуникација са Индијом), те да их унапређује у сегментима где је то било могуће (и у тренуцима када је то било могуће). У основи овог дводеценијског „балансирања“ јесте „косовско питање“, односно бруталан однос држава колективног Запада према територијалном интегритету Србије. Коштуничина политика „равнотеже утицаја“ почела се обликовати након 2006. године, после распада државне заједнице Србије са Црном Гором и потпуно јасне улоге свих западних актера који су не само подржавали дезинтеграцију него је у великој мери и индуковали и организовали (Samardžić, 2008). Илузије у вези са „западним вредностима“ и решавањем „косовског питања“ у оквиру принципа међународног јавног права (Резолуција СБ УН 1244) потпуно су распршене већ 2007. године током преговора о статусу Косова под покровитељством УН (преговорима је руководио специјални изасланик генералног секретара УН Марти Ахтисари). Од Србије је захтевано самопонижавање кроз добровољно одрицање од дела сопствене територије. Самим тим, захтевано је и да се „западни наратив“ о узроцима настанка „косовског питања“ прихвати као истинит и неупитан (према том наративу, на Косову и Метохији није било сепаратистичких тенденција и тероризма, него су кризу узроковала гушења људских права и српски злочини против албанског становништва) (Proroković, 2011). Да је ово био и остао стратешки циљ западних актера потврђено је у процесу „европских интеграција“ дефинисањем „фамозног“ преговарачког Поглавља 35 за Србију. Од 2015. године такозвана нормализација односа између Србије и Косова* постаје и формална обавеза Београда како би се преговори окончали, а од 2024. године одредница „нормализација односа“ добија конкретан садржај и тиче се фактичког признавања Косова* од стране Србије (EU, 2015; EWB, 2024). Србија не може постати чланица ЕУ, па чак ни привести своје преговоре о приступању са ЕУ у неку завршну фазу без добровољног одрицања од дела своје територије.

Србији је зато неопходно одржавање добрих односа са Русијом и Кином (које у континуитету подржавају српско становиште у вези с „косовским питањем“) како би избегла самопонижење. Примена принципа самопомоћи спроводи се тако што Србија не пристаје на потпуно интегрисање у структуру колективног Запада. И то се манифестује тако што на спољнополитичком плану, упркос томе што је српска дипломатија пратила поједине одлуке колективног Запада, Србија није учествовала у антируској хистерiji (санкције, забране, медијско извештавање и све оно што се могло видети у највећем броју европских држава) или у било каквим активностима упереним против Кине. Незападни актери зато сматрају да је Србија остала суверена, са сопственом спољном политиком, па отуда разматрање о томе да може бити потенцијална чланица БРИКС-а.

ЗАКЉУЧАК: КАКО СРБИЈА МОЖЕ САРАЂИВАТИ СА БРИКС-ОМ?

Учешће делегације Србије на Самиту БРИКС-а у Казању јесте важан корак, који има специфичну политичку тежину. Упркос томе што Србију није представљао шеф државе, суштински је започета формализација односа са овом међународном иницијативом. БРИКС трансформише светски политички систем, преко њега се

врши обликовање сасвим нових и другачијих међународних односа. За Србију је ово важно из најмање четири разлога. Прво, своју неутралност Србија осигурава не преко унутрашње, него преко спољне политике. Вишедеценијско одржавање добрих и пријатељских билатералних релација са Русијом и Кином сада се манифестује и на успостављање формалне сарадње са БРИКС-ом. Друго, формализацијом те сарадње релативизују се (макар донекле) утицај и притисак западних актера, па тако и спречава потпуна интеграција Србије у западни поредак. Потпуна интеграција у западни поредак аутоматски значи и одрицање од Косова и Метохије што са собом повлачи читав низ последица. Треће, формализацијом сарадње одржава се друштвена стабилност, пошто је већински део грађана очигледно расположен у правцу ширења и продубљивања сарадње са БРИКС-ом. Четврто, овакав корак свакако је „инвестиција за будућност“ и осмишљавање неке нове спољне политике Србије у наредним деценијама. Србија је суштински прва „европска држава“ која то чини, што јој обезбеђује својеврстан ексклузивитет. Такву позицију Србија никада не може добити у структурама колективног Запада.

Ипак, мора се нагласити и то да је Србија не само везана формалним уговорима са ЕУ него и дубоко интегрисана у структуре колективног Запада, што се посебно уочава на плану унутрашње политике. Из таквог положаја правити некакав велики стратешки заокрет није могуће, односно, уколико би се тако нешто учинило – имало би превисоку цену. Географски, колективни Запад је Србији ближи, а са њим су односи одавно формализовани и институционализовани. Такође, претераним укључивањем западних фактора у стратешке пројекте и континуално попуштање под разним притисцима индуковало је десуверенизацију, а десуверенизацијом је смањена моћ државних институција, па је велико питање и колико би се икакав заокрет могао извести.

За Србију је сарадња са БРИКС-ом потребна и пожељна, али истовремено споро и/или тешко изводљива. На Самиту у Казању председник Русије истакао је: „Прелазак на праведнији међународни систем није лак. Развој таквог система коче силе чије размишљање и деловање и даље има за циљ доминацију свим и свима. Под маском поретка заснованог на правилима који намећу свету, они заправо покушавају да обуздају растућу конкуренцију и спрече независни развој земаља Африке, Азије и Латинске Америке које не могу да контролишу“ (Putin, 2024). Овом закључку треба додати и пример европских држава. Европске државе које су у потпуности интегрисане у западни поредак, немају могућности да учествују у изградњи новог поретка. Србија, иако дубоко интегрисана у западни поредак, ту могућност и даље има. И то се сада манифестује формализацијом сарадње са БРИКС-ом, која највероватније у овој фази може остати само симболичка и заснована на политичким консултацијама. Ипак, и то прави разлику у односу на остале европске земље и зато има специфичну политичку тежину.

Dušan N. Proroković¹
Institute of International Politics and Economics
Belgrade (Serbia)

SERBIA AND BRICS: FORMALIZATION OF RELATIONS AND POSSIBILITIES FOR FURTHER COOPERATION²

(Translation *In Extenso*)

Abstract: In October 2024, the formalization of Serbia's relations with BRICS practically began. Although Serbia is deeply integrated into the structures of the collective West, which is reflected in its domestic policy, the formalization of relations with BRICS has specific weight due to its further foreign policy positioning. Namely, Serbia bases its neutrality not on domestic, but on foreign policy, and in this context, BRICS represents a desirable partner. The aim of the research is to examine the reasons for Serbia's rapprochement with BRICS, as well as the possibilities of further cooperation. The research is based on the theory of realism (proving the use of the principle of self-help), and the methodological framework is based on the methods of discourse analysis, case study and synthesis.

Keywords: BRICS, Serbian foreign policy, collective West, international order, balance of power

INTRODUCTION: SERBIA AND BRICS

Since October 2024, the Republic of Serbia has *de facto* begun the process of formalizing its relations with BRICS. An official delegation, led by the Deputy Prime Minister of Serbia (the delegation also included three other ministers – defence, economy and one minister without portfolio), participated at the invitation of the organizers of the XVI Summit in Kazan, in the BRICS Plus/Outreach plenary session. In addition to Serbian representatives, the forum was attended by leaders of nine BRICS member states, as well as officials from 27 countries, the President of Republika Srpska and the UN Secretary-General. As many as 18 delegations were headed by either presidents or prime ministers (eight countries were

¹ dusan@diplomacy.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-3064-2111>

² The paper was created within the framework of the scientific research project "Serbia and Challenges in International Relations 2025", which is funded by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia, and implemented by the Institute for International Politics and Economics during 2025.

represented by their foreign ministers, one by the Minister of Economy, and Mongolia by the Head of the Presidential Administration). The President of Serbia did not respond to the invitation to personally participate in the meeting, but there were ten other delegations with the diplomatic rank below Serbia's. The specificity of this summit is reflected in the fact that it was held in the midst of the armed conflict in Ukraine and, consequently, at the moment of the most intense hybrid conflict between Russia and the collective West, and the meeting was chaired by Vladimir Putin, against whom the International Criminal Court had issued an arrest warrant on charges of war crimes. Antonio Guterres, the UN Secretary-General, faced numerous criticisms for participating in this meeting (Motyl, 2024; Petrenko, 2024). The President of Serbia did not want to expose himself to similar criticism, so he justified his non-attendance in Kazan by other obligations. On the one hand, given Serbia's position, such caution seems understandable. On the other hand, it may turn out that such a decision does not have to have much significance.

With the exception of the specific examples of Russia (which is the founder of BRICS), Belarus (which forms a federal state with Russia) and Turkey (which sees itself as a great power, borders a BRICS member and is nevertheless not seen by everyone in Europe as a European state), Serbia is the only European country in the full sense of the word (whether viewed from a political, geographical, cultural, historical or any other point of view) that has formalized its relations with BRICS. A year before the Kazan summit, Ivan Timofeev, Director General of the Russian Council for Foreign Affairs emphasized that there was an "obvious option for Serbia to join" BRICS (Kosheshkina, 2023). At the same time, two public opinion polls conducted in Serbia in 2023 found high support among citizens for BRICS membership. A survey conducted in June of that year by the non-governmental organization *Novi treći put* (*New Third Way*) shows that "if they had to choose between joining the BRICS alliance (Brazil, Russia, India, China, South Africa) or the EU, 42.2 percent of citizens in Serbia would vote for BRICS, while 35 percent would vote for the EU" (Popović, 2023). Three months later, the New Serbian Political Thought came to almost identical findings: "as many as 41.2 percent of respondents support establishing the strongest ties with Russia, China, and the BRICS countries. 'More yes than no' on this issue was chosen by 26.9 percent of respondents, 'more no than yes' was answered by 11.7 percent of the surveyed citizens, while a negative attitude on this issue was expressed by 6.7 percent of the respondents" (NSPM, 2023). So, while the summit organizer was considering the possibilities of extending an invitation to Serbia, support for BRICS among the Serbian population had grown to a respectable level. The formalization of relations is a logical consequence of these two processes.

The aim of this research is to determine the causes of these phenomena, as well as to examine the real scope of Serbia's cooperation with BRICS. It should be borne in mind that Serbia is firmly on the path of "European integration" and the construction of strategic ties with all Western actors, international organizations and corporations. The hypothesis being proven stems from a theoretical framework based on the elementary postulates of realism (states are key actors, and through the principle of self-help they try to secure their place in an anarchic international environment) and asserts: the formalization of relations between Serbia and BRICS represents the application of the principle of self-help in an unfavourable regional environment. In this way, Serbia improves its own foreign policy position (it

achieves direct communication with major and regional powers, actors that establish the balance of power towards the USA and the countries of the collective West) and relativizes the unpleasant pressures to which it is exposed precisely by the key institutions of the collective West. Also, in this way, by expanding cooperation (and the potential membership of one European state in this initiative), the BRICS members also want to improve their own image in the world. Serbia is a state with modest capacities (military, economic, political, population, resource), and the open question is how much it can contribute to the global initiatives of the BRICS? However, since the BRICS strive for “universalism”, defining rules and principles that will be accepted throughout the world – for this, it is good for them in a political (or symbolic) sense to have one (in the full sense of the word) European state in their composition. The research was conducted using the methods of discourse analysis, concrete case studies and synthesis. The time frame of the research refers to the period from the second decade of the 21st century to 2025. The scientific justification of the research is reflected in the proof of theoretical postulates that have been neglected for a full quarter of a century (the realist school of international relations), as well as in the consideration of the application of the principle of self-help from an original angle: how a weaker actor (Serbia) tries to use foreign policy to relativize pressure from a far more powerful actor (the EU) to which it is contractually (legally and formally) bound. The social justification of the research is reflected in the possibility of using the obtained results by official institutions in the process of creating a foreign policy approach (establishing strategic documents or taking certain tactical steps to implement state strategies).

CHANGES IN INTERNATIONAL RELATIONS: THE ROLE OF BRICS

The emergence and development of the multilateral configuration BRICS is an excellent illustration of the speed and depth of changes in international relations at the beginning of the 21st century. In less than two decades, from an informal group of representatives of four countries (Brazil, Russia, India and China) meeting on the sidelines of the UN General Assembly, BRICS has become a key platform for establishing the balance of power in world politics (Malyhev, 2024; Kaura, 2024). Therefore, “from the very beginning, BRICS has been built as a primarily political platform. Perhaps the intentions of its founders were different at the start, but international circumstances and changes in the security environment influenced this outcome. In such an outcome, ‘economic and financial instruments’ served as a means to achieve a priority political task” (Proroković, 2024c, p. 52). In contrast to American hegemony, which at the turn of the century (between NATO’s aggression against Yugoslavia and the occupation of Iraq by the “coalition of the willing”) became an increasing burden for non-Western actors (regional and potential great powers, which, faced with American interests, could not fully satisfy their own needs), an alternative appeared on the (geo) political horizon, embodied in an unusual coalition. Jim O’Neill of the investment bank Goldman Sachs, who coined the acronym BRIC back in 2001 (while describing the role and importance of “emerging economies” in the 21st century), noted that these countries are diverse in every way, and to some extent even opposed to each other because they “do

not have the same interests. Per capita wealth is different, policies are very different, philosophies are different, and their natural comparative advantages are different” (Forsythe et al., 2011). However, all these differences did not prevent BRICS from becoming more “attractive” over time. If it could still be said that the close cooperation of Russia, China, and India is connected with specific regional interests and, for example, ensuring security in Asia (Central Asia, South Asia, the Asia-Pacific region), then Brazil’s accession could not be “packaged” into such an explanation. BRICS was not primarily created (only) to resolve regional issues and expand mutual relations (economic, political), but primarily because of the global aspirations of four states that wanted to limit American (Western) influence and determine new universal rules in international relations. Therefore, the differences mentioned by O’Neill are less important when defining strategic choices.

The economic and demographic changes that have been taking place since the first decade of the 21st century have also caused political changes, and BRICS is emerging as a platform within which new policies are being articulated. First, these new policies were expressed in the conclusions of the first summit in 2009, which stated that the four countries should be “stronger represented in international financial institutions, and that the heads and senior managers of these institutions should be appointed on the basis of merit through an open and transparent process” (BRICS, 2009). “The term international financial institutions obviously refers to the Bretton Woods institutions, the International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (WB), but also the World Trade Organization (WTO). Urgent reforms of the UN system are also required to ensure a greater role for India and Brazil” (Proroković, 2024, p. 43). Practically, since its inception, BRICS has wanted a “greater stake” in global governance. With the accession of South Africa in 2010, and then the long and complex talks with new members, which will finally end in 2023 when an invitation was extended to Ethiopia, the UAE, Iran, Egypt, Saudi Arabia and Argentina (the last two invited countries did not react quickly and joined this organization within a year) – this proves the above statement. BRICS is expanding, not only in “depth”, by defining new principles of cooperation (Agreement on Contingent Reserves, establishment of the New Development Bank, agreement on mutual trade in local currencies, initiatives aimed at de-dollarization of the global economy, etc.), but also in “breadth” by increasing the number of members and partners. Putin practically called for cooperation from all states dissatisfied with the existing order: “It is crucial for BRICS members to discuss all these issues with countries from the Global South and East that share our approach. All our countries share similar aspirations, values and a vision of a new democratic world order that reflects cultural and civilisational diversity. We are confident that such a system should be guided by the universal principles of respect for the legitimate interests and sovereign choice of nations, respect for international law and a spirit of mutually beneficial, honest co-operation” (Putin, 2024). Quite logically, for these reasons, the Serbian public is expressing support for the formalization of cooperation with the BRICS. After all, Serbia has had pronounced problems and misunderstandings in its relations with the collective West for a long time, ever since the collapse of communist Yugoslavia. The perception of an emerging alternative in rapidly changing international relations certainly influenced the decision for the Serbian delegation to officially participate in the Kazan meeting.

SERBIA IN THE WESTERN ORDER

The participation of the Serbian delegation at the meeting in Russia provoked heated reactions from some Western politicians. German parliamentarian Michael Roth reacted sharply: "Friendship with war criminals plus the dismantling of democracy can lead to the Kremlin, but definitely not to the EU. The European Commission spokesperson Peter Stano diplomatically and more measuredly states that maintaining ties between Belgrade and Moscow during the conflict in Ukraine is not in line with the values of the EU and the process of joining the European Union. At the same time, former US Ambassador to NATO and Special Envoy for Ukraine (in the period 2017-2019) Kurt Volker undiplomatically and extremely sharply states that by relying on Moscow and playing the 'Serbian minority card in other Balkan states', Belgrade wants to create 'Russia in the Balkans'" (Proroković, 2024b). However, contrary to the stormy reactions of individuals, there have simply been no formal decisions that would indicate a dramatic deterioration in relations between Serbia and Western actors (EU, NATO, USA). Serbia is deeply integrated into the schemes of the collective West, and this does not only concern "European integration", the process of joining the EU that has been going on for two decades with no signs of ending (anytime soon), but also bilateral relations with individual Western countries. "The number one strategic issue in Serbia is European integration, because it determines the basic course of our country's foreign, economic, security, cultural and every other policy. This can be determined not only by looking at any political strategic document of the Republic of Serbia, but also by looking at our legislation. Namely, our legal system has been harmonized with the EU legal system since 2009, and the Stabilization and Association Agreement has the status of a kind of supersession in Serbia" (Čvorović, 2025). During 2024, in the months immediately before the BRICS Summit, the Serbian authorities signed strategic agreements with Germany, France and the USA. In July 2024, a Memorandum of Understanding between the EU and Serbia on a strategic partnership on sustainable raw materials, battery production chains and electric vehicles was signed in Belgrade, which was attended by the representative of the European Commission (Commissioner Maroš Šefčovič) and German Chancellor Olaf Scholz (Cvetković, 2024). Completely transparently and without any ambiguity, it was explained that the German automotive industry needs lithium ore from Serbia for the production of electric vehicles in the future (Stojanović, 2024). At the end of August, French President Emmanuel Macron visited Belgrade, during which the purchase of 12 French *Rafale* aircraft for the Serbian Armed Forces, worth 2.7 billion euros, was agreed. Although the most impressive, this deal was not the only one that was agreed. In addition, 11 bilateral documents were signed, concerning energy, the green agenda, food security, critical raw materials and scientific cooperation. Among them is the Letter of Engagement for the Assessment of the Potential for the Development of a Civil Nuclear Program in Serbia. As in the case of the procurement of new military aircraft, this is an announcement of a possible major turning point, since during Vladimir Putin's visit to Belgrade in 2019, a Memorandum of Understanding was signed with Russia's Rosatom. Incidentally, in previous years, French investors have already taken over the management of Belgrade Airport and have begun the metro construction in the Serbian capital. Finally, in September, Serbian Foreign Minister Marko Đurić signed an Agreement on Strategic Partnership in the Field of

Energy with the United States, which should increase the volume of American investments in the energy transition in Serbia, as well as the share of American energy products on the Serbian market (Velebit, 2024). In the context of developing relations with the collective West, the Serbian authorities (since 2014 led *de facto* by Aleksandar Vučić, first as Prime Minister and then as President of Serbia) have shown a determination to strategically link themselves to European and American corporations (as investors or creditors). Of course, this discourse was explained by economic reasons, i.e. by ensuring the continuous growth of Serbia's gross domestic product. However, the discourse has two more political dimensions – internal and external. On the domestic level, the influence of Western actors, whether corporations or official governments – has grown at the same pace as the Republic of Serbia's investments or borrowings from Western corporations and banks.

Externally, Serbia had to follow the collective West even in situations when it had absolutely no interest in doing so (voting against Russia in the UN General Assembly, imposing meaningless sanctions on Belarus, participating in the so-called Crimean platform, etc.). The Serbian authorities persisted in this discourse even at times when serious destabilization – social and/or political – threatened the country. In September 2022, in order to prove their commitment to “Western values” (in fact, neoliberal values very aggressively promoted by the EU), *Europride* was organized in Belgrade, a manifestation of continental importance for the promotion of gender equality, which ended in scandal. “After weeks of protests by hundreds of thousands of citizens, the event was cancelled, but it was somehow held on the announced day after the visit of US Ambassador Christopher Hill to Aleksandar Vučić. A hundred LGBT activists from Europe and representatives of the diplomatic corps from Belgrade took a short walk through Tašmajdan Park while being secured by several thousand police officers. There was no classic *Europride*, but in the end the event was realized” (Proroković, 2024a). An even more striking example is related to the exploitation of lithium. A study by the Rio Tinto company on this topic was declared an official secret, while a huge number of scientists claim that the consequences for the environment could be catastrophic (the Serbian Academy of Sciences and Arts also spoke out about this by organizing a large scientific conference, which alarmed the public) (Stuehlen & Anderl, 2024, 243–262). According to a public opinion poll conducted in early September 2024, almost 60% of Serbian citizens are against the opening of the mine, while 25% are in favour of it (the rest are undecided). The respondents' view on who will benefit most from the possible opening of the mine is very interesting: only 21.7% of respondents said that they are “Serbian citizens”, while almost three-quarters of them believe that Rio Tinto (23.8%), Germany (21.8%) and the “current government” (18.5%) will benefit the most. Finally, and when it comes to the always somewhat sensitive topic of protests, as many as 56.22% of citizens believe that the protests against Rio Tinto are justified, while 32.2% believe that they are not (NSPM, 2024). Nevertheless, the Serbian government continued with this work, risking complete destabilization (destabilization would occur with the beginning of mass student and civic protests in November 2024, although the reason for their outbreak was not lithium, but a fatal accident).

Serbia is, therefore, so deeply integrated into the schemes of the collective West that Western political and corporate interests are assumed to also ensure socio-political stability in the country. For this reason, except partially at the political (symbolic) level, the

announcement by Western actors about a dramatic deterioration in relations with Serbia after the Kazan Summit was not and could not have been. From the point of view of the EU, NATO and the USA – Serbia is part of the Western order, deeply integrated and, in fact, it has no alternative.

SERBIA'S FOREIGN POLICY AND MAINTAINING NEUTRALITY

From a methodological perspective, this view may be wrong, because the fact that Serbia is “deeply integrated” into the Western order does not automatically mean that it is “fully integrated”. The specificity of Serbia’s place and role in international relations is that neutrality is built through foreign policy positioning. From an internal perspective, Serbia is a “neoliberal paradise” for corporations, and the influence of external actors (Western states, NGOs and international organizations) on the (state) institutional apparatus has grown extremely during the second and third decades of the 21st century. Progressive de-sovereignization has been taking place within Serbia. However, from the perspective of non-Western actors – Serbia has remained one of the few European states with its own foreign policy. This perception was largely influenced by the decision not to impose sanctions on Russia after 2022, but this discourse in foreign policy has a somewhat longer history. Back in the period 2006-2008, when Vojislav Koštunica was prime minister, the so-called “balance of influence” policy was defined. Serbia diversified its foreign policy and tried to balance the influence of external actors on its policy (Koštunica, 2011). This avoided excessive dependence on the US and the EU (consciously or unconsciously, most Eastern European countries became almost completely dependent on the US and the EU during the European integration process). This approach was primarily reflected in the relations with Russia, which was sealed by Gazprom’s entry into the Naftna industrija Srbije (Serbian Oil Industry) and the agreement on the construction of the South Stream gas pipeline. Soon, it also reflected on the relations with China (the entry of Chinese investors into the mining and metallurgical complex of Serbia) (Jovičić & Marjanović, 2024).

This was the foundation for establishing a multi-vector approach that was formalized during the term of President Boris Tadić with the proclamation of the “four pillars of foreign policy”: Washington, Brussels, Moscow, and Beijing (Gajić & Janković, 2012). Aleksandar Vučić did continue such a policy, trying to maintain a high level of relations with Russia and China (he also managed to improve relations with Turkey, the UAE, Saudi Arabia, and to a certain extent with Iran, and there were also attempts to strengthen communication with India), and to improve them in segments where this was possible (and at times when it was possible). At the heart of this two-decade “balancing” is the “Kosovo issue”, that is, the brutal attitude of the states of the collective West towards the territorial integrity of Serbia. Koštunica’s policy of “balance of influence” began to take shape after 2006, the collapse of the State Union of Serbia and Montenegro and the completely clear role of all Western actors which not only supported the disintegration, but also to a large extent induced and organized it (Samardžić, 2008). Illusions about “Western values” and the resolution of the “Kosovo issue” within the framework of the principles of international public law (UN Security

Council Resolution 1244) were completely dispelled during the negotiations on the status of Kosovo under the auspices of the UN as early as 2007 (the negotiations were led by the UN Secretary General's Special Envoy Martti Ahtisaari). Self-humiliation through the voluntary renunciation of part of its own territory was demanded of Serbia. Therefore, it was also demanded that the "Western narrative" about the causes of the "Kosovo issue" be accepted as true and unquestionable (according to this narrative, there were no separatist tendencies or terrorism in Kosovo and Metohija, but rather the crisis was caused by the suppression of human rights and Serbian crimes against the Albanian population) (Proroković, 2011). This was and remained the strategic goal of Western actors, confirmed in the process of "European integration" by defining the "famous" negotiating Chapter 35 for Serbia. Since 2015, the so-called "normalization of relations between Serbia and Kosovo*" has become a formal obligation of Belgrade in order to conclude the negotiations, and since 2024, the term "normalization of relations" has acquired concrete content and concerns the *de facto* recognition of Kosovo* by Serbia (EU, 2015; EWB, 2024). Serbia cannot become a member of the EU, or even bring its accession negotiations with the EU into a final phase, without voluntarily giving up part of its territory.

For this reason, Serbia needs to maintain good relations with Russia and China (which continuously support the Serbian position on the "Kosovo issue") in order to avoid self-humiliation. The application of the principle of self-help is carried out by Serbia not agreeing to full integration into the structure of the collective West. And this is manifested in the fact that on the foreign policy front, despite the fact that Serbian diplomacy followed certain decisions of the collective West, Serbia did not participate in the anti-Russian hysteria (sanctions, bans, media reporting and everything that could be seen in the majority of European countries) or in any activities directed against China. Hence the perception among non-Western actors that Serbia has remained sovereign, with its own foreign policy, and hence the consideration of how it could be a potential member of the BRICS.

CONCLUSION: HOW CAN SERBIA COOPERATE WITH BRICS?

The participation of the Serbian delegation at the BRICS Summit in Kazan is an important step, which has specific political weight. Despite the fact that Serbia was not represented by a head of state, the formalization of relations with this international initiative has essentially begun. BRICS is transforming the world political system, through it completely new and different international relations are being shaped. For Serbia, this is important for at least four reasons. First, Serbia ensures its neutrality not through domestic, but through foreign policy. The decades-long maintenance of good and friendly bilateral relations with Russia and China is now also manifested in the establishment of formal cooperation with BRICS. Second, the formalization of this cooperation relativizes (at least to some extent) the influence and pressure of Western actors, and thus prevents the full integration of Serbia into the Western order. Full integration into the Western order automatically means the renunciation of Kosovo and Metohija, which entails a whole series of consequences. Third, formalizing cooperation maintains social stability, since the majority of citizens are clearly

disposed towards expanding and deepening cooperation with the BRICS. Fourth, such a step is certainly an “investment in the future” and the design of a new foreign policy for Serbia in the coming decades. Serbia is essentially the first “European state” to do so, which provides it with a kind of exclusivity. Serbia can never obtain such a position in the structures of the collective West. However, it must be emphasized that Serbia is not only bound by formal agreements with the EU, but also deeply integrated into the structures of the collective West, which is especially noticeable in terms of domestic policy. From such a position, making some kind of major strategic turn is not possible, or, if such a thing were to be done, it would have too high a price. Geographically, the collective West is closer to Serbia, and relations with it have long been formalized and institutionalized. Also, the excessive involvement of Western factors in strategic projects and continuous yielding to various pressures has induced de-sovereignization, and de-sovereignization has reduced the power of state institutions, so the big question is to what extent any turnaround could be achieved.

For Serbia, cooperation with BRICS is necessary and desirable but, at the same time, slow and/or difficult to implement. At the Kazan Summit, the Russian President emphasized: “The transition to a more just international system is not easy. Its development is being hampered by forces whose thinking and actions continue to be aimed at dominating everything and everyone. Under the guise of a rule-based order they are imposing on the world, they are actually attempting to contain growing competition and prevent the independent development of countries in Africa, Asia and Latin America that they cannot control” (Putin, 2024). To this conclusion, we should add the example of European states. Those European states that are fully integrated into the Western order do not have the opportunity to participate in building a new order. Serbia, although deeply integrated into the Western order, still has this opportunity. And this is now manifested in the formalization of cooperation with the BRICS, which at this stage can most likely remain only symbolic and based on political consultations. However, this also makes a difference compared to other European countries and, therefore, has specific political weight.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- BRICS (2009). Joint Statement of the BRIC Countries’ Leaders. 16. 6. 2009. Available at: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/090616-leaders.html>. Accessed on February 25, 2025.
- Cvetković, Lj. (2024). Scholz in Belgrade says that lithium is as important as oil in the past. *Radio Slobodna Evropa*, 19. 7. 2024. Available at: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-samit-litijum-jadar-vucic-scholz/33042653.html>. Accessed on February 26, 2025. [In Serbian]
- Čvorović, Z. (2025). A suggestion for exiting the political crisis. *Novi standard*, 6. 3. 2025. Available at: <https://standard.rs/2025/03/06/jedan-predlog-za-izlazak-iz-politicko-krize/>. Accessed on March 6, 2025. [In Serbian]
- EU (2015). *Common Position of the European Union*. CONF-RS 1, November 11, 2015. [In Serbian]
- EWB (2024). EU Permanent Representatives agree on amending Chapter 35 with Serbia to include Ohrid Agreement. *European Western Balkans*, April 16, 2024. Available

- at: <https://europeanwesternbalkans.com/2024/04/16/eu-permanent-representatives-agree-on-amending-chapter-35-with-serbia-to-include-ohrid-agreement/>. Accessed on February 24, 2025. [In Serbian]
- Forsythe, M. et al. (2011). China Prodded by BRICS Partners to Buy More Than Commodities. *Bloomberg*, 13. 4. 2011. Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2011-04-13/countries-at-brics-summit-push-china-to-import-more-airliners-medicines>. Accessed on March 1, 2025.
- Gajić, A., Janković, S. (2012). Four pillars of Serbian foreign policy. In: D. Đukanović & M. Jončić (eds.), *Serbian Foreign Policy and EU's Common Foreign and Security Policy*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu, 175–198. [In Serbian]
- Jovičić, E., Marjanović, D. (2024). The contemporary development of Serbia-China and Serbia-Russia relations: is this the opportune moment for economic cooperation expansion? *Review of international affairs*, 75 (1190), 109–137.
- Kaura, V. (2024). Expansion of BRICS. *Indian Journal of Asian Affairs*, 37 (1/2), 165–172.
- Kosheshkina, V. (2023). A Possible New European BRICS Member State Named. *Lenta*, 14. 6. 2023. Available at: <https://lenta.ru/news/2023/06/14/brks/>. Accessed on February 23, 2025. [In Russian]
- Koštunica, V. (2011). *Defence of Kosovo*. Beograd: Srpska književna zadruga. [In Serbian]
- Malyshev, D. V. (2024). SCO and BRICS in an emerging multipolar world order. *Vestnik Moskovskovo Universiteta. Series XXV: International Relations and World Politics*, 16 (2), 9–31. [In Russian]
- Motyl, A. J. (2024). Why is the UN Secretary-General playing nice with Putin? *The Hill*, 1. 11. 2024. Available at: <https://thehill.com/opinion/international/4964768-why-is-the-un-secretary-general-playing-nice-with-putin/>. Accessed on February 20, 2025.
- NSPM (2023). Serbia, September 2023 – media, EU, BRICS, Russia, partnerships, society, politics. October 22, 2023. Available at: <http://www.nspm.rs/istrazivanje-javnog-mnjenja/srbija-septembar-2023-mediji-eu-briks-rusija-partnerstva-drustvo-politika.html>. Accessed on February 20, 2025. [In Serbian]
- NSPM (2024). Serbia, September 2024 – lithium and protests. September 17, 2024. Available at: <http://www.nspm.rs/istrazivanje-javnog-mnjenja/srbija-septembar-2024-%E2%80%93-litijum-i-protesti.html?alphabet=l>. Accessed on February 21, 2025. [In Serbian]
- Petrenko, I. (2024). Guterres-Putin meeting sparked condemnation; BRICS summit didn't prioritize war in Ukraine. *InsightNews*. Available at: <https://insightnews.media/guterres-putin-meeting-sparked-condemnation-brics-summit-didnt-prioritize-war-in-ukraine/>. Accessed on February 19, 2025.
- Popović, V. (2023). NTP Survey: For entering BRICS, 47 percent, for EU 35 percent, Russia as the most important partner, EU as the main commercial partner. *Voice of America*, July 11, 2023. Available at: <https://www.glasamerike.net/a/balkan-istrazivanje-novi-treci-put-eu-briks-mediji-lideri/7174991.html>. Accessed on February 19, 2025. [In Serbian]
- Proroković, D. (2011). *Kosovo: Inter-ethnic and Political Relations*. Beograd: Geopolitika press. [In Serbian]
- Proroković, D. (2024a). La Serbia tra UE e BRICS. *Pluralia*, 26. 9. 2024. Available at: <https://pluralia.forumverona.com/a/la-serbia-tra-ue-e-brics/>. Accessed on February 23, 2025. [In Italian]

- Proroković, D. (2024b). A Thousand and one reason: Why is Putin's invitation to BRICS Summit important? *Radio Sputnik*, 15. 9. 2024. Available at: <https://sputnikportal.rs/20240915/hiljadu-i-jedan-razlog-zasto-je-vazan-putinov-poziv-srbiji-na-samit-briks-video-1177278694.html>. Accessed on February 27, 2025.
- Proroković, D. (2024c). The role of BRICS in establishing the balance of power in international relations. *Srpska politička misao*, 31 (84), 39–60. [In Serbian]
- Putin, V. (2024). BRICS Plus/Outreach plenary session at the 16th BRICS Summit, 24. 10. 2024. Available at: <https://brics-russia2024.ru/en/news/plenarnoe-zasedanie-xvi-sammita-briks-v-formate-autrich-briks-plyus/>. Accessed on February 22, 2025.
- Samardžić, S. (2008). *Construction and Deconstruction of the State*. Beograd: Filip Višnjić. [In Serbian]
- Stojanović, M. (2024). The European Commission about lithium exploitation: EU wants a strategic partnership with Serbia about critical raw materials supply. *European Western Balkans*, June 18, 2024. Available at: <https://europeanwesternbalkans.rs/evropska-komisija-o-rudarenju-litijuma-eu-zeli-stratesko-partnerstvo-sa-srbijom-o-snad-bevanju-kriticnim-sirovinama/>. Accessed on February 20, 2025. [In Serbian]
- Stuehlen, C., Anderl, F. (2024). Transnational companies in environmental conflicts: Rio Tinto, anti-mining resistance in Serbia, and the contradictions of Europeanization, *Zeitschrift für Friedens- und Konfliktforschung*, 13, 243–268.
- Velebit, V. (2024). What does the strategic energy agreement between Serbia and the USA bring. *Politika*, October 3, 2024. Available at: <https://www.politika.rs/scc/clanak/635126/pogledi/sta-donosi-strateski-energetski-sporazum-izmedu-srbije-i-sad>. Accessed on February 22, 2025. [In Serbian]